

2018 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Anahtar Yetkinlikler Bakımından İncelenmesi

Examining the 2018 7th Grade Social Studies Course Curriculum in Terms of Key Competencies

Süleyman TEMUR^{1a}

^a Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi,
Hatay/Türkiye

ORCID: 0000-0002-5203-6553

temursuleyman19@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

- 1.Sosyal bilgiler dersi öğretim programı
- 2.Hayat boyu öğrenme
- 3.Temel yeterlilikler çerçevesi
- 4.Anahtar yetkinlik

Keywords:

1. Social studies curriculum
2. lifelong learning
- 3.Basic competencies framework
- 4.Key competence

Geliş Tarihi:

20.07.2022

Kabul Tarihi:

14.09.2022

Yayın Tarihi:

29.12.2022

Öz

Değişen ve gelişen dünyaya entegre olma çabası gerek hayat boyu öğrenme gerekse de Avrupa Birliği'nin en nihai hedeflerinden biri olmuştur. Bu amaçla hayat boyu öğrenme bağlamında Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi oluşturulmuş Türkiye ise bu anlayışa paralel olarak Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi belirleyerek anahtar yetkinlikler oluşturmuştur. Bu çalışmada anahtar yetkinliklerin 2018 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (SBDÖP) yer alan kazanımlar ve öğrenme alanlarıyla ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Veriler, betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda en fazla kazanımın "Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler" ile ilişkili olduğu en az kazanımın ise "Anadilde İletişim" yetkinliği ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca "Yabancı Dillerde İletişim" yetkinliğinin hiçbir kazanımla doğrudan bir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Anahtar yetkinliklerin en fazla "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanındaki kazanımlarla doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca en fazla öğrenme alanıyla ilişkili olduğu yetkinlik alanı ise "Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler"dir. Bu sonuçlardan hareketle bazı önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

The effort to integrate into the changing and developing world has been one of the ultimate goals of both lifelong learning and the European Union. For this purpose, a European Qualifications Framework was created in the context of lifelong learning, and Turkey, in parallel with this understanding, determined a Turkish Qualifications Framework and created key competencies. In this study, it is aimed to examine the relationship between key competencies and learning areas in the 2018 7th Grade Social Studies Curriculum. In the study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. The data were analyzed with the descriptive analysis technique. As a result of the research, it was concluded that the highest achievement was related to "Social and Citizenship-Related Competencies" and the least achievement was related to "Mother tongue Communication" competence. In addition, it has been observed that the competence of "Communication in Foreign Languages" is not directly related to any acquisition. It has been seen that the key competencies are mostly directly related to the achievements in the "Production, Distribution and Consumption" learning area. In addition, the area of competence that is most related to the learning area is "Social and Citizenship Competencies". Based on these results, some suggestions were made.

Atf: Temur, S. (2022). 2018 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının anahtar yetkinlikler bakımından incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 207-226.

Citation: Temur, S. (2022). Examining the 2018 7th grade social studies course curriculum in terms of key competencies, *MAUN Journal of Education*, 2(2), 207-226.

¹ Sorumlu yazar/Corresponding author

Giriş

Hayat Boyu Öğrenme (HBÖ), bireyin doğumdan ölümüne kadar, içinde bulunduğu her ortamdaki öğrenmeleri ifade etmektedir. Başka bir ifade ile hayat boyu öğrenme, bireyin kendini gerçekleştirmek adına aktif olarak katıldığı tüm öğrenme faaliyetlerini barındırır (Güleç ve diğerleri, 2012). Hayat boyu öğrenme eğitim yoluyla edinilen her türlü bilgi beceri tutum ve eylemleri içermektedir (Samancı & Ocakçı, 2017). 21. yüzyıla entegre olmak adına gerekli olan yeterliliklerin bireylere kazandırılmasında HBÖ çok büyük önem kazanmıştır. Gerek toplumsal ve siyasi gerekse de ekonomik yapının gün geçtikçe daha rekabetçi bir hal alması ve üretim teknolojilerinin çağa ayak uydurmak adına yaşadığı hızlı değişim etkin vatandaşlığın önemini arttırmış ve bu durum bireylerin sahip olduğu yeterliliklerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır (Aksoy, 2013; Güleç ve diğerleri, 2012). Bu bağlamda bireylerin sahip olması gereken temel yeterlilikler “anahtar yeterlilikler” olarak tanımlanmaktadır. Nitekim bu anahtar yeterlilikler, yetiştirilmesi planlanan insan kaynağı için hayati önem taşıyan yaşam becerileridir. Bireyin aldığı eğitim ve türüne bakılmaksızın toplumun bir parçası olan bireylerin bu yaşam becerilerini benimsemesi açısından Hayat Boyu Öğrenme eğitimi temel eğitiminin felsefesi olarak göze çarpmaktadır (Bilasa & Taşpınar, 2017).

Günümüzde gelişen ve değişen dünyaya entegre olabilen bireyler yetiştirebilmek amacıyla tüm dünya ülkeleri eğitim sistemlerini revize etmek zorunda kalmıştır (Erginer, 2006). Nitekim 2006 yılında Avrupa Birliği tarafından anahtar yeterlilikler Hayat Boyu Öğrenme politikaları doğrultusunda üye ülke vatandaşlarının sahip olması gereken yeterlilik alanları olarak belirlenmiştir (European Union, 2006). Bu doğrultuda yeterlilikler çerçevesi oluşturan ülkeler, daha açık, daha revizyonist ve rakabet gücü daha yüksek eğitim sistemleri inşa etmeye çalışmaktadır (Özdaş, 2019). Avrupa Birliği 2020 yılında açıkladığı küresel hedeflerinde, üye topluluklar rekabetin bu denli arttığı bir dönemde vatandaşların bazı ortak niteliklere sahip olması gerektiğini bu durumun da Avrupa Birliği'nin devamlılığını sağlayacağını ifade etmiştir (AB Bakanlığı, 2014).

Avrupa Birliği üyelik süreci Türkiye için büyük bir öneme sahip olduğundan Hayat Boyu Öğrenme politikaları da aynı ölçüde önem arz etmektedir. Bu nedenle iş olanaklarının ve kalitesinin geliştirilmesi, yetiştirilen kalifiye elemanı niteliklerinin artırılması açısından yapılan çalışmalar önemlidir. Bu bağlamda Avrupa Birliği üyelik süreci ile ilgili uzman görüşleri incelendiğinde HBÖ kapsamında verilecek ve yapılacak eğitimlerde Avrupa Birliği üyeliği konusunda Türkiye'ye fayda getireceği belirtilmiştir. Türkiye bu doğrultuda eğitim politikalarını revize etmektedir (Bilasa & Taşpınar, 2017; Kaya, 2010; Tortop, 2010).

Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ), “yeterliliklerin daha iyi anlaşılabilmesi ve karşılaştırılabilmesi amacıyla oluşturulmuş hayat boyu öğrenme politika aracıdır.” (MYK, 2015). Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi değişik ülkelerin yeterliliklerini çevreleyen bir kilit rol görevi üstlenmektedir. Bu bağlamda AYÇ farklı ülkelerin sahip olduğu yeterliliklerin karşılaştırılabilmesine olanak sağlayan ve öğrenme çıktılarıyla sentezleyen bir çerçevedir.

Ayrıca AYÇ, Avrupa kıtasında yeterlilik çeşitlerine ilişkin harita görevi üstlenir. Bireylerin bilgi, beceri ve davranış boyutları arasında farkındalık oluşturmaya yardımcı olur (CEDEFOP, 2014). Bu doğrultuda ülkelerin AYÇ temel alınarak kendine özgü ulusal yeterlilik çerçevesi oluşturulması önerilmektedir (MYK, 2015). Bu amaçla Türkiye’de AYÇ temelinde Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) oluşturulmuştur.

TYÇ, yetkinlik kavramını (MYK, 2015): “Beceri ve bilgilerin bir öğrenme esnasında inisiyatif olarak veya özerk çalışma göstererek kullanılması, öğrenme ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve yerine getirilmesi, sosyal konuların ve sorumlulukların dikkate alınması olarak tanımlanmaktadır.” Bu yetkinlikler öğretim programı doğrultusunda ders kitaplarına iliştilmiş metin ve etkinlikler aracılığıyla çocuklara kazandırılmaktadır (Özdemir, 2019). Yetkinliklerin kazandırılmasında önemli bir işleve sahip olan metinler bir iletişim çerçevesinde sözlü veya yazılı olarak ortaya konulan dil dizgeleri bütünüdür. Bir diğer önemli unsur olan etkinlikler, çocukların aktif ve etken olarak var olan bilgilerini pratiğe dönüştürdüğü çalışmalardır. Güdüleyici ve dikkat çekici özelliğinden dolayı etkinliklerin hedef kazanımlara ne denli ulaşıldığı konusunda bizlere yol göstermektedir (Günay, 2007; Kana & Kiler, 2021).

TYÇ; “AYÇ ile uyumlu bir şekilde oluşturulan ulusal yeterlilikler çerçevesidir.” TYÇ; “temel eğitim, orta ve yükseköğretimi de içeren meslekî, genel ve akademik eğitimde öğretim programları ve farklı öğrenme şekilleriyle kazanılan bütün yeterlilik esaslarını göstermektedir.” (MYK, 2015). TYÇ'nin ortaya çıkış süreci incelendiğinde Hayat Boyu Öğrenme temelinde oluşturulduğu görülmektedir. Bu bağlamda birçok ülke hayat boyu öğrenme ile ilgili politikalara ve uygulamalara öncelik vermeye başlamıştır. Ülkeler politikalarını, bireylerin kişisel gelişimi, toplumsal beklentiler ve küresel uygulamalar temelinde; eğitim felsefeleri ve istihdam politikalarının revize edilmesi ve yeterliliklerinin gözden geçirilmesi şeklinde ele almıştır. Bu amaçla ülkeler farklı yapı ve türde ulusal yeterlilik çerçevesi inşa etmektedir (Şimşek & Seçgin, 2021). TYÇ doğrultusunda bilgi beceri ve davranışların sentezlenmesi şeklinde bazı anahtar yetkinlikler oluşturulmuştur. Bu yetkinlikler gerek ulusal gerekse de küresel anlamda bireylerden sahip olmasını istediği bilgi ve becerilerin tamamıdır. Eğitim sistemimizde de bireylerden temel yetkinliklerle donatılmış bir vatandaşlık kültürü amaçlanmaktadır (SBDÖP, 2018). Bu bağlamda güncellemeler yapılarak sekiz anahtar yetkinlik yenilenen 2018 öğretim programlarında yerini almıştır. Bunlardan birisi de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’dır (SBDÖP). Anahtar yetkinlikler ve özellikleri SBDÖP’te (2018) aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

- 1) Anadilde iletişim: Bireylerin duygularını, düşüncelerini veya kavram ve olgulara ilişkin görüşlerini gerek sözlü gerekse de yazılı olarak açıklayabilme olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca toplumsal yaşam pratiklerinde sağlıklı iletişim kurma becerisini de kapsamaktadır (MEB, 2018). Anadilde İletişim yetkinliği çocukları iki şekilde etkilemektedir. Bunlardan ilki çocukların sahip olduğu ana dilini doğru güzel ve etkili kullanarak anlatım becerisini üst düzeye çıkarmak; ikincisi ise çocukların

zihinsel bir olgunluk düzeyine ulaşacak özelliklerini geliştirmesidir. Bu doğrultuda Anadilde iletişim yetkinliği ilköğretimden başlayarak üniversiteye kadar verilmesi önerilmektedir (Açık Önkaş, 2010). Anadil eğitiminin disiplinler arası bir yapıda olduğu ve çocuğun sosyal yaşamını önemli ölçüde etkilediği söylenebilir. Ayrıca anadil eğitimi bir ders olarak değil bireyin hayatı boyunca gereksinim duyduğu dilsel becerilerin içselleştirilmesini sağlayan bir süreç olarak görülmesi gerekmektedir (Yaman & Göçen, 2014).

- 2) Yabancı dillerde iletişim: Genellikle ana dilde iletişim yetkinliğinin temel özelliklerini barındırmakla beraber, herhangi bir olgu ve kavrama ilişkin görüşlerini ve düşüncelerini yazılı veya sözlü olarak toplumsal yaşamın her alanında doğru bir şekilde açıklama ve yorumlayabilme becerisi olarak ifade edilmektedir (MEB, 2018).
- 3) Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler: Matematiksel yetkinlik, toplumsal yaşamda maruz kalınan çeşitli problemlerin çözümü için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve pratiğe dökme olarak açıklanmaktadır Gardner'in çoklu zeka kuramındaki mantıksal ve uzamsal düşünme biçimini de kapsamaktadır (MEB, 2018). Niss (2003) ise matematiksel yetkinliği, matematiksel terimleri anlama eleştirel gözle yargılama ve matematik kullanma becerisi olarak ortaya çıkmaktadır şeklinde tanımlamaktadır. Van De Walle (2012) Matematiksel yetkinliğin bölümlerini; kavramı anlamak, işlemlerde pratiklik, akıllı yürütme ve adaptasyon becerisi nitelikli eğitim olarak; Turner (2011) ise, temsil etme gücü, muhakeme ve tartışma becerisi, teknik ve sembolik işlemlerin kullanılması olarak ifade etmiştir. Bilim/teknolojide yetkinlik ise, sonuçları argümanlarla desteklemek ve soruları tanımlamak amacıyla evrenin açıklanmasına yönelik gerekli bilgi ve yöntemleri kullanabilme becerisi ve isteğidir (MEB, 2018).
- 4) Dijital yetkinlik: Gerek toplumsal yaşamda gerekse de mesleki çalışma hayatında bilişim teknolojilerinden yararlanırken güvenilir şekilde kullanmayı ve eleştirel bakabilmeyi kapsar (MEB, 2018). Geleceğimizin en önemli yapı taşı olan çocuklarımız gerek vatandaşlık kültürü gerekse de topluma yön verme gücünü elinde bulundurmasından dolayı bilişim teknolojilerini ve bu teknolojileri kullanırken etik standartlara uyumlu bir şekilde davranmaları gerekmektedir. Bu amaçla teknolojik ürünlerin ve dijital vatandaşlığın gerekli becerilerini öğrenebilmek için ilköğretimde verilecek dijital vatandaşlık dersi önem arz etmektedir (Turan & Karasu Avcı, 2018). Ayrıca dijital yeterliliğin teknoloji ve bilgi toplumlarında bireylerin ne tür yeterliliklere sahip olması konusunda yapılan tartışmalarda kilit rol görevi üstlenmektedir (Ilomäki ve diğerleri, 2011). Gilster (1997)'de dijital yetkinliğe sahip olmanın toplumsal yaşam pratiklerinde yer edinebilmenin ön koşulu olduğunu belirtmiştir.
- 5) Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin istedik olarak öğrenme çabasına girerken zamanı ve bilgiyi doğru şekilde yönetebilme ve düzenleyebilme becerisi ve ısrarcı bir şekilde öğrenmenin izinden gitme yetkinliğidir (MEB, 2018). Başka bir ifade ile öğrenmeyi

öğrenme, var olan bilgi şemalarını kullanarak karşılaşılan yeni durumlarda bilgi üretebilmektir. Öğrenmeyi öğrenme, zihinsel bir etkinliktir. Bu bağlamda zihinsel kapasite önem arz ettiğinden bireylerin zekâsını kullanması ve zihinsel becerilerini üst düzeye çıkarması öğrenmeyi öğrenme yetkinliği ile mümkündür (Özden, 2013). Dolayısıyla öğrenmeyi öğrenme yetkinliği aktif ve etken düşünebilen, zekâsını doğru kullanan ve problem çözme becerisine sahip bireyleri ifade etmektedir (Kocayiğit & Aldan Karademir, 2020).

- 6) Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Bireysel, bireyler arası ve kültürlerarası yetkinliği barındırmakla beraber, bireylerin değişen ve gelişen sosyal ve mesleki yaşama etkin ve aktif olarak katılımına olanak tanıyan; sorunları çözme becerisi ve donanımına sahip davranış örüntülerini kapsar (MEB, 2018).
- 7) İnişiyatif alma ve girişimcilik: Bireylerin duygu ve düşüncelerini davranışa dökme becerisi olarak açıklanmaktadır. Yaratıcılık, risk alabilmenin ve yenileşmesinin yanında hedeflere ulaşma adına planlama ve yönetme becerisini de kapsar (MEB, 2018). Başka bir ifadeyle girişimci, var olan fırsatları doğru bir gözlem sonucunda uygulamaya çalışan, risk almaktan korkmayan ve yeniliğe açık olan bireyleri ifade etmektedir (Çetindamar, 2002). Risk ve yenilik girişimciliği diğerlerinden ayıran en önemli alamet-i farikadır.
- 8) Kültürel farkındalık ve ifade: “Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir” (MEB, 2018: 5).

Bu bağlamda SBDÖP’de temel yeterlilikler çerçevesinde belirlenen yetkinliklerin kazanımlara ne düzeyde verildiği incelenmeye çalışılmıştır.

Eğitimin en temel hedeflerinden birisi çocukları geleceğe emin adımlarla hazırlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek birçok değişken ile mümkündür. Bu değişkenleri; öğrenci, öğretmen, aile, toplumsal çevre, kitle iletişim araçları (medya) ve okul oluşturmaktadır. Bu noktada okullar, çocukların psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönden gelişimini bir bütün olarak sağlayan en önemli unsurdur. Zira okul, bireylerin toplumsallaşmasını sağlayarak onları hayata hazırlar (Şişman, 2011). Bu bağlamda okuldan etkin bir şekilde yararlanabilmek için öğretim programlarının amaç ve hedefe uygun bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Öğretim programı, bireylerden bir ders adı altında gerek okul içi gerekse de okul dışı kazandırılması gereken öğrenme yaşantılarıdır (Akpınar, 2013; Demirel, 2015). Öğretim programları, eğitimin temel yapı taşını oluşturduğundan eğitim alanında yapılması planlanan entegrasyon çalışmalarının odak noktasını oluşturmaktadır (Taş ve Kıroğlu, 2018). Bu entegrasyonun en önemli gerekçesi olarak, öğrenme yaklaşımlarında, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler, var olan programın değişen şartlara uyum sağlayamaması ve toplumsal değişim ve beklentiler gibi nedenler gösterilebilir (Ocak & Gündüz, 2006). Milli

Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı 2018 öğretim programında da sorgulama ve eleştirel düşünme becerisine sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen, bilişsel taksonominin üst düzey becerileri olan analiz, sentez ve değerlendirme becerilerini aktif olarak kullanabilen ve özgünlüğü yakalamış bireylerin yetiştirilmesini hedeflemektedir (MEB, 2018).

Demirel (2005) de öğretim programlarının gerek ulusal gerekse de uluslararası değişim ve gelişmelere ayak uydurması gerektiğini ifade etmiştir. Zira nitelikli bir öğretimin sağlanması için öğretim programlarının modern ve yetkin bir yapıya sahip olması gerekir (Durukan, 2013). Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana öğretim programları çağın gereklerine uygun bir şekilde birçok kez değişime uğramıştır. Bu değişim ilköğretimde okutulmakta olan branş derslerinin programlarına yansıtılmıştır (Bıçak & Alver, 2018).

Literatür incelendiğinde, yetkinlikler ile ilgili, "yetkinliklerin ders kitaplarına" (Kana & Kiler, 2021; Şimşek & Seçgin, 2021; Yüksel & Taneri, 2020;), "Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlara" (Çetin, 2019; Yalkın & Işık, 2019), "beceri ve değerlere" (Otuz ve diğerleri, 2018) yansıma durumunun incelendiği görülmektedir. Yine "SBDÖP'nin Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi" (Turan & Karasu Avcı, 2018), "Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın "Digital Yetkinlik" açısından incelenmesi" (Kurudayıoğlu & Soysal, 2020) gibi çalışmaların yer aldığı görülmüştür. Ayrıca, Abay ve Buluç (2020), "Matematiksel yetkinlik algı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması"; Er ve diğerleri (2021), "Ana Dilde İletişim Yetkinliğine yönelik ölçek geliştirilmesi ve öğretmen adaylarının yetkinlik düzeyleri"; Vatansver (2012), "Türkiye'de bir yetkinlik olarak girişimcilik"; Bilasa ve Taşpınar (2017), "Hayat boyu öğrenme kapsamında anahtar yeterliliklerin belirlenmesi: Türkiye için durum analizi"; Kocayığit ve Aldan Karademir (2020), "Türkçe dersi öğretim programı Öğrenmeyi Öğrenme yetkinlik alanının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi" şeklinde yetkinlikler konusu için spesifik çalışmaların da yer aldığı görülmüştür. Ancak "5. Sınıf SBDÖP'de Yer Alan Kazanımların Anahtar Yetkinliklerle İlişkisi" (Pala, 2020) şeklinde SBDÖP'de anahtar yetkinlikler ve kazanımların ilişkisini inceleyen çalışmaya çok az rastlanmıştır. Bu sebeple yapılan çalışmada, çağın gereklerini yerine getirme, değişen ve gelişen şartlara entegre olma, HBÖ politikalarını ve Avrupa Birliği üyelik sürecini doğru ve sağlıklı bir şekilde yürütmek için 2018 SBDÖP'de yer alan kazanımların, TYÇ kapsamında oluşturulan anahtar yetkinliklerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda TYÇ kapsamında oluşturulmuş olan anahtar yetkinliklerin yenilenen 2018 7. sınıf SBDÖP'deki kazanımlara dağılımı nasıldır? sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırma problemine ilişkin belirlenen alt problemler şunlardır:

- 7. sınıf SBDÖP'deki kazanımların anahtar yetkinliklere göre dağılımı nasıldır?
- Anahtar yetkinliklerin 7. sınıf SBDÖP'deki öğrenme alanlarına dağılımı nasıldır?

Yöntem

Çalışmanın Modeli

Çalışmada araştırma amacı doğrultusunda 7. Sınıf SBDÖP analiz edildiğinden araştırma nitel araştırma modeli kapsamında doküman analizi yaklaşımıyla tasarlanmıştır. “Doküman incelemesinde, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Şimşek & Yıldırım, 2021: 189). Eğitim alanında ders kitapları, müfredat, öğrenci ve öğretmen el kitapları, ders ve ünite planları, öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmi belgeler veri kaynağı olarak kullanılabilir. (Bogdan & Biklen, 1992; Goetz & LeCompte, 1984).

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Verileri toplamak için kapsamlı bir şekilde literatür taraması yapıldıktan sonra ve veri toplama aracı olarak kullanılan 2018 SBDÖP’de yer alan yönergeler de göz önünde bulundurularak sosyal bilgiler alanında uzman iki Doç. Dr.’nin görüşleri alınarak anahtar yetkinlikler için kontrol listeleri oluşturulmuştur. Anahtar yetkinliklerin temel yapısını ortaya koyan niteliklerine kontrol listelerinde yer verilmiştir. Ayrıca 7. Sınıf SBDÖP’de yer alan 31 kazanım incelenmiş ve bu kazanımların açıklamaları doğrultusunda bir liste hazırlanmıştır. Veriler toplanırken anahtar yetkinliklerden sayısı kadar (8) grup oluşturulmuştur. Kontrol listeleri aracılığıyla kazanımlar anahtar yetkinliklerin özelliklerine göre oluşturulan gruplara dağıtılmıştır.

Çalışmada, sekiz anahtar yetkinliğe ilişkin temel nitelikleri görebilmek ve 7. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların anahtar yetkinliklerle ilişkisini tanımlayabilmek amacıyla 21/9/2006 tarihli ve 5544 sayılı Meslekî Yeterlilik Kurumu Kanununun 23/A maddesi ile 19/11/2015 tarihli ve 29537 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 20. ve geçici 1 inci maddelerine dayanılarak hazırlanan ve 02/01/2016 tarih ve 29581 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ ve Eki” orijinallik kontrolü yapılarak kullanılan dokümanlardan biridir.

Kaynağa https://myk.gov.tr/images/articles/editor/130116/TYC_tebliğ_2.pdf adresinden ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında tematik çerçeve daha önceden belli olduğu için ve verileri dikkatli bir şekilde tanımlamak için tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Çünkü “Betimsel analiz daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır.” (Strauss & Corbin, 1990, s.118). “Betimsel analiz tekniğinde toplanan veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre yorumlanır ve özetlenir. Bulgular, sistemli ve açıkça betimlenmesinin ardından betimlemeler açıklanır, yorumlanır, ilişkilendirilir ve sonuçlar çıkarılır.” (Yıldırım & Şimşek, 2021: 243). Çalışmada problem

durumu doğrultusunda elde edilen veriler temaya uygun olarak düzenlenip yorumlanmıştır. Yapılan araştırmada güvenilirliğin sağlanması için 15 günlük ara ile iki defa gruplama işlemi yapılmış ve sonuçlar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yıldırım & Şimşek (2021) yapılan gruplamalarda en az %70'lik bir görüş birliğinin olmasının güvenilirliğin ön koşulu olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sürecinde yazar ve sosyal bilgiler alanında uzman bir Doç. Dr. tarafından yapılan gruplamalarda %86,4'lük görüş birliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde anahtar yetkinliklerle ilişkilendirilen bazı kazanımların birden fazla yetkinlik ile ilgili olabileceği durumu dikkate alınmıştır. Bu bağlamda gruplama yapılırken farklı gruplara yerleştirilen 6 kazanım için sosyal bilgiler alanında ve nitel araştırma (doküman analizi) konusunda çalışmaları bulunan iki Doç. Dr.'dan görüş alınarak bu 6 kazanım konusunda görüş birliği sağlanmış ve kazanımlar baskın olan anahtar yetkinliklerle ilişkilendirilerek gruplandırılmıştır.

Çalışmada SBDÖP'de yer alan kazanımların anahtar yetkinliklerle ilişkisi tablolastırılarak verilmiştir. Yapılan ilişkilendirmeleri açık bir şekilde görebilmek için gerekli görülen yerlerde kazanımların öğretim programında belirtilen açıklamalarından da faydalanılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan tabloda mevcut olan kazanımlar anahtar yetkinlikle ilişkisi doğrultusunda incelenerek yorumlanmıştır.

Bulgular

7. sınıf SBDÖP'de yer alan kazanımların anahtar yetkinliklere göre ilişkisi, dağılımı ve kazanım sayıları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. 7. Sınıf SBDÖP'de Yer Alan Kazanımların Anahtar Yetkinliklerle İlişisine Göre Dağılımı

Anahtar Yetkinlikler	Kazanım Sayısı (f)	%
Anadilde iletişim	1	3,22
Yabancı dillerde iletişim	-	-
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	6	19,35
Dijital yetkinlik	2	6,45
Öğrenmeyi öğrenme	7	22,58
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	9	29,03
İnisiyatif alma ve girişimcilik	4	12,90
Kültürel farkındalık ve ifade	2	6,45
Toplam	31	-

Tablo 1 incelendiğinde 7. sınıf SBÖP kazanımlarının (31) en fazla "Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler" 9 (%29,03) kazanım ile ilişkili olduğu görülmüştür. "Anadilde İletişim Yetkinliği" ise en az 1 (%3,22) kazanım ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca 7. sınıf SBDÖP'de "Yabancı Dillerde İletişim Yetkinliği" ile doğrudan ilişkilendirilebilecek bir kazanıma yer verilmediği görülmüştür.

Araştırmada 7. sınıf SBDÖP’de anahtar yetkinlikler ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı incelenerek Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 7. Sınıf SBDÖP’de Anahtar Yetkinlikler ile İlişkili Olan Kazanımların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Anahtar Yetkinlikler	Birey ve Toplum	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Etkin Vatandaşlık	Küresel Vatandaşlık
Anadilde iletişim	1	-	-	-	-	-	-
Yabancı dillerde iletişim	-	-	-	-	-	-	-
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	-	1	-	4	1	-	-
Dijital yetkinlik	1	-	-	-	1	-	-
Öğrenmeyi öğrenme	1	2	3	-	1	-	-
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	1	-	1	-	1	4	2
İnisiyatif alma ve girişimcilik	-	1	-	-	2	-	1
Kültürel farkındalık ve ifade	-	1	-	-	-	-	1
Toplam	4	5	4	4	6	4	4

Tablo 2’de 7. sınıf SBDÖP’de anahtar yetkinlikler ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde; sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 5 farklı öğrenme alanında yer alan kazanımlarla ilişkilendirilirken anadilde iletişim yetkinliği sadece 1 öğrenme alanında yer alan kazanımlarla ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Ayrıca Tablo 2 incelendiğinde; en fazla anahtar yetkinliğin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında verildiği görülmektedir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “Anadilde İletişim Yetkinliği”dir. Bu yetkinlik ile ilişkili olan kazanımlara bakıldığında sadece 1 kazanım ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.7.1.2.“Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır” (MEB, 2018: 23-25). Kazanımda geçen “olumlu iletişim yolları” ifadesi “Anadilde İletişim Yetkinliği” ile ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler”dir. Tablo 3’te bu yetkinlikle ilişkili olan kazanımlar yer almaktadır.

Tablo 3. 7. Sınıf SBDÖP’de Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.7.2.3. “Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.”
SB.7.4.1. “Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.”
SB.7.4.2. “Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.”
SB.7.4.3. “XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.”
SB.7.4.4. “Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.”
SB.7.5.2. “Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.”

(MEB, 2018: 23-25).

Tablo 3 incelendiğinde; Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel yetkinliklerin 6 kazanım ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.7.2.3. “Avrupa’daki gelişmeler Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı ve sömürgecilik.”, SB.7.4.1. bilginin korunması, SB.7.4.2. bilimsel gelişme süreci, SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin “matbaanın icadı, Dünya’nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanununun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı.”, SB.7.4.4. bilimsel gelişmeler, SB.7.5.2. üretim teknolojisi (MEB, 2018) gibi ifadeler bilim/teknolojide temel yetkinlikler ile ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “Dijital Yetkinlik”tir. Bu yetkinlik ile ilişkili olan 2 kazanım olduğu görülmektedir. SB.7.1.3. “Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır”, SB.7.5.6. “Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder” (MEB, 2018: 23-25). Kazanımlarda geçen, medya (TV, internet, akıllı telefonlar vb.), dijital teknolojiler (E-ticaret) gibi ifadelerin “Dijital Yetkinlik” ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “Öğrenmeyi Öğrenme Yetkinliği”dir. Tablo 4’te bu yetkinlikle ilişkili olan kazanımlar yer almaktadır.

Tablo 4. 7. Sınıf SBDÖP’de Öğrenmeyi Öğrenme Yetkinliği ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.7.1.1. “İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.”
SB.7.2.1. “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.”
SB.7.2.2. “Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.”
SB.7.3.1. “Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında

---

çıkarımlarda bulunur.”

SB.7.3.2.“Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.”

SB.7.3.3. “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.”

SB.7.5.1.“Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.”

(MEB, 2018: 23-25).

Tablo 4 incelendiğinde; Öğrenmeyi Öğrenme yetkinliği 7 kazanım ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.7.1.1. “İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz etmesi”, SB.7.2.1. “Osmanlı Devleti’nin ortaya çıkış sürecini etkileyen faktörleri açıklaması”, SB.7.2.2. “Fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz etmesi”, SB.7.3.1. Yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunması, SB.7.3.2. Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlaması, SB.7.3.3. Göçün neden ve sonuçlarını tartışması, SB.7.5.1. “Üretimde ve yönetimde toprağın önemini örneklerle açıklaması” (MEB, 2018) gibi ifadelerin Öğrenmeyi Öğrenme yetkinliği ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler” dir. Tablo 5’te bu yetkinlikle ilişkili olan kazanımlar yer almaktadır.

Tablo 5. 7. Sınıf SBDÖP’de Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler ile İlişkili Olan Kazanımlar

---

SB.7.1.4.“İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.”

SB.7.3.4.“Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.”

SB.7.5.3.“Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.”

SB.7.6.1.“Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar”

SB.7.6.2. “Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.”

SB.7.6.3.“Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.”

B.7.6.4. “Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.”

SB.7.7.1.“Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.”

SB.7.7.4.“Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.”

(MEB, 2018: 23-25).

Tablo 5 incelendiğinde; Sosyal ve Vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin 9 kazanım ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.7.1.4. Etkin vatandaşlık özelliği, SB.7.3.4. Yerleşme ve Seyahat özgürlüğü hakkı, SB.7.5.3. Resmi kurumlar ve STK’lar, SB.7.6.1. Demokrasinin gelişimi ve nitelikleri, SB.7.6.2. Atatürk’ün demokratik uygulamaları, SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti’nin temel nitelikleri, SB.7.6.4. . Demokrasinin uygulanma süreci ve karşılaşılan sorunlar, SB.7.7.1. Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar, SB.7.7.4. Küresel sorunlar ve çözüm önerileri (MEB, 2018) gibi ifadeler Sosyal ve Vatandaşlıkla ilgili yetkinlikle ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “İnisiyatif Alma ve Girişimcilik Yetkinliği” dir. Tablo 6’da bu yetkinlikle ilişkili olan kazanımlar yer almaktadır.

Tablo 6. 7. Sınıf SBDÖP’de İnisiatif Alma ve Girişimcilik Yetkinliği ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.7.2.4.“Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.7.5.4.“Tarih boyunca Türklere meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.”

SB.7.5.5.“Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.”

SB.7.7.2.“Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.”

(MEB, 2018: 23-25).

Tablo 6 incelendiğinde; İnisiatif Alma ve Girişimcilik yetkinliğinin 4 kazanım ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.7.2.4. Ekonomik değişim, SB.7.5.4. “Meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumlar (Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları).”, SB.7.5.5. “Mesleki tercihlerine yönelik planlama (meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar).”, SB.7.7.2. Ekonomik bölge ve kuruluşlar (MEB, 2018) gibi ifadeler İnisiatif Alma ve Girişimcilik yetkinliği ile ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer yetkinlik “Kültürel Farkındalık ve İfade Yetkinliği”dir. Bu yetkinlik ile ilişkili olan 2 kazanım yer almaktadır. SB.7.2.5.“Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir”, SB.7.7.3.“Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular” (MEB, 2018: 23-25). Kazanımlarda geçen “Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışı (Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir)”, SB.7.7.3. “Kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular” gibi ifadeler “Kültürel Farkındalık ve İfade Yetkinliği” ile ilişkilidir (MEB, 2018).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yapılan çalışmada, 7.sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların HBÖ ve TYÇ kapsamındaki anahtar yetkinliklerle bağlantılı olduğu görülmüştür. Nitekim SBDÖP’de (2018) sınıf bazında yer alan kazanımlar ve bu kazanımların açıklamalarına bakıldığında yetkinlikler çerçevesinde harmanlanmış bir öğretim programı olduğu belirtilmiştir. Kaçar & Bulut (2020)’da SBDÖP’de yer alan kazanımların ve ilişki olduğu anahtar yetkinliklerin disiplinlerarası bir bütünlük yapıya sahip olarak bireylere kazandırılabilirliğini ifade etmiştir. Benzer şekilde Yeşilyurt (2020)’da SBDÖP’nin içerik yapısının sarmal programa göre dizayn edildiğini ve anahtar yetkinliklerin bu sarmal programa entegre edilmiş halde kazanımlara serpiştirilerek verilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Otuz ve diğerleri (2018) ise yapmış olduğu çalışmada SBDÖP’deki değerlerin ve becerilerin anahtar yetkinliklere paralel olarak verildiği sonucunu elde etmişlerdir. Ayrıca çalışmada bazı anahtar yetkinliklerin bazı kazanımlarda çok fazla ilişkili olduğu görülürken bazı anahtar yetkinliklerin ise herhangi bir kazanımla doğrudan ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum SBDÖP’nin bazı anahtar yetkinliklerle daha uyumlu olduğunu göstermektedir. Özellikle “Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlik” SBDÖP’de yer alan kazanımlarda yoğun bir şekilde yer

edinmiştir. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar etkin vatandaşlık profili oluşturmayı amaçlayan SBDÖP'nin amaçlarıyla örtüştüğünü göstermektedir.

Anadilde İletişim yetkinliği 7. sınıf SBDÖP'de sadece 1 öğrenme alanı ve 1 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. Otuz ve diğerleri (2018) ve Pala (2020)'da yaptığı çalışmalarda Anadilde İletişim yetkinliğine SBDÖP'de çok az yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Kazanım incelendiğinde; "olumlu iletişim yollarını kullanır" ifadesi Anadilde İletişim yetkinliği ile ilişkilendirilmektedir. "Birey ve Toplum" öğrenme alanında doğrudan verilmesi beklenen becerilerden birisi de iletişimdir (MEB, 2018). Bu durum öğrenme alanının yetkinlik ile ilişki yönünden aynı doğrultuda dizayn edildiğini göstermektedir. Ayrıca SBDÖP'de "Yabancı Dilde İletişim Yetkinliği" ile doğrudan ilişkilendirilen bir kazanıma rastlanılmamıştır. Karatekin (2021) ve Kana & Kiler'de (2021) "Yabancı Dilde İletişim Yetkinliği" ile doğrudan ilişkilendirilebilecek bir kazanıma yer verilmediğini tespit etmişlerdir.

Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerin 7. sınıf SBDÖP'de 5 farklı öğrenme alanı ve 9 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. Kazanımlar incelendiğinde; Etkin vatandaşlık, yerleşme ve seyahat özgürlüğü hakkı, resmi kurumlar ve STK'lar, demokrasinin gelişimi ve nitelikleri, Atatürk'ün demokratik uygulamaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri, demokrasinin uygulanma süreci ve karşılaşılan sorunlar, Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar, küresel sorunlar ve çözüm önerileri gibi ifadeler Sosyal ve Vatandaşlıkla ilgili yetkinlikle ilişkili olduğu görülmüştür. 7. sınıf SBDÖP'de en fazla kazanımların (9) "Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler" ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu durum SBDÖP ve dersinin etkili vatandaş yetiştirme gayesi doğrultusunda olduğuyula açıklanabilir. Otuz ve diğerleri (2018) yaptığı çalışmada beceri ve değerler açısından SBDÖP ile en ilişkili yetkinlik alanının sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca "Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinliklerin" en fazla (5) öğrenme alanıyla ilişkilendirilen yetkinlik alanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bazı öğrenme alanlarında (Etkin Vatandaşlık) bu yetkinliğe fazlaca yer verildiği bazılarında az, bazılarında ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Şimşek & Seçgin (2021) de yaptığı çalışmada Sosyal ve Vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerin öğrenme alanlarına dengesiz dağıldığını, bu yetkinlik alanına en fazla yer verilen öğrenme alanının "Etkin Vatandaşlık" olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinliklerin 7. sınıf SBDÖP'de 3 farklı öğrenme alanı ve 6 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. Yapılan çalışmada matematik yetkinliğinin çok fazla ön plana çıkmadığı daha çok bilim/teknolojide yetkinlik alanının ön plana çıktığı görülmektedir. Kazanımlar incelendiğinde, "Avrupa'daki gelişmeler (Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı ve sömürgecilik), bilginin korunması, bilimsel gelişme süreci, XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin (Matbaanın icadı, Dünya'nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanununun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı), üretim teknolojisi gibi ifadeler bilim/teknolojide temel yetkinlikler ile ilişkili olduğu

görülmektedir” (MEB, 2018). Bilim/teknolojide temel yetkinliklerin özellikle “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki kazanımlarda yer aldığı görülmüştür. Zira bu öğrenme alanında verilmesi gereken doğrudan değerlerden birisi de bilimselliktir (MEB, 2018). Bu durum öğrenme alanının içeriğinin bilim/teknolojide temel yetkinlik alanıyla doğrudan ilişkili olduğu göstermektedir. Pala (2020) yaptığı çalışmada bilim/teknolojide temel yetkinlik alanının en fazla “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dijital Yetkinlik 7. sınıf SBDÖP’de 2 farklı öğrenme alanı ve 2 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmüştür. Kazanımlarda yer alan medya (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) ve Dijital teknolojiler (E-ticaret) gibi ifadelerin Dijital Yetkinlik ile ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Dijital yetkinliğin “Birey ve Toplum” ile “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanındaki kazanımlarla ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu öğrenme alanlarında öğrencilere kazandırılması beklenen beceriler iletişim ve medya okuryazarlığıdır. Medya okuryazarlığı bilişim ve bilişim teknolojilerini doğru ve sağlıklı kullanma noktasında ön koşul bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Karaman & Akbaba (2020)’da bilişim teknolojilerine entegre olma ve bu becerileri toplumsal yaşama aktarmada sosyal bilgiler dersinin önemli bir konuma sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca “Birey ve Toplum” öğrenme alanında doğrudan verilecek becerilerden biri de iletişimdir. Dijital yetkinlik ile iletişim becerisinin birbiriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Otuz ve diğerleri (2018)’de yaptığı çalışmada “iletişim” becerisinin “Dijital Yetkinlik” alanına ait bir beceri olduğunu belirtmiştir.

Öğrenmeyi öğrenme yetkinliğinin 7. sınıf SBDÖP’de 4 farklı öğrenme alanı ve 7 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmüştür. En fazla ilişkilendirilen öğrenme alanı ise “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”dir. Pala (2020)’da yaptığı çalışmada “Öğrenmeyi Öğrenme Yetkinliğinin” en fazla “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanındaki kazanımlarla ilişkilendirildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu durum araştırmada elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Ayrıca “Kazanımlar incelendiğinde; analiz, çıkarımda bulunma, yorumlama, tartışma ve açıklama gibi ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bu durum daha çok bireyin kendi öğrenmelerini inşa etmesi üzerine ve bu öğrenmeleri toplumsal yaşam pratiklerine yansıtması ile ilişkilendirmektedir (Yüksel & Taneri, 2020). “Öğrenmeyi Öğrenme Yetkinliği” aracılığıyla bireylerin problem çözme ve sosyal katılım becerilerini kullanmaları da desteklenmektedir (Kocayiğit & Karademir, 2020).

İnisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğinin 7. sınıf SBDÖP’de 3 farklı öğrenme alanı ve 4 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde; daha çok ekonomik değişim, meslek edinmede rol oynayan kurumlar (Ahilik ve Lonca teşkilatı), mesleki tercihler, ekonomik kuruluşlar gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Ayrıca İnisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğinin en fazla (2) “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanıyla ilişkilendirildiği görülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmada bu yetkinlik alanının daha çok meslek seçimi ve ekonomik alanlarla ilişkilendirildiği sonucuna

ulaşmıştır. Kaçar & Bulut (2020), “İnisiyatif Alma ve Girişimcilik” yetkinlik alanının sosyal bilgiler dersi ile doğrudan ilişkilendirilebileceğini belirtmişlerdir. Yapılan birçok çalışmada (Polat ve diğerleri, 2015; Tarhan & Kılıç, 2017; Uygun & Ramazan, 2016) sosyal bilgiler dersinin girişimcilik becerisini kazandırmada çok büyük öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği 7. sınıf SBDÖP’de 2 farklı öğrenme alanı ve 2 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde, Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışı seyahatnamelerden yararlanarak örnekler verilmesi ve çeşitli kültürlere ait kalıp yargıları sorgulaması gibi doğrudan kültür ile ilişkilendirilebilecek kazanımların söz konusu olduğu görülmektedir. Ayrıca “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “kültürel mirasa duyarlılık” değeri, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında ise “kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme” becerisinin kazandırılması öngörülmüştür. Bu durum “Kültürel Farkındalık ve İfade Yetkinliği” ile kazandırılması gereken değer ve becerilerin doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Pala (2020)’da yaptığı çalışmada “Kültür ve Miras” öğrenme alanının Kültürel Farkındalık ve İfade yetkinliği doğrultusunda inşa edildiği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan birçok araştırmada (Akpınar & Genç, 2017; Çengelci, 2012; Gürel & Çetin, 2018) kültürel aktarım konusunda sosyal bilgiler dersinin kilit rol üstlendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun en önemli göstergesinin ise SBDÖP’de “Kültür ve Miras” ismiyle bir öğrenme alanının varlığıdır. Deveci (2009)’de kültürel değer ve normlardan yararlanmanın çocukların topluma entegre olma ve toplumsal yaşam pratiklerinde yer edinmesi için bir ön koşul olduğunu bunun da sosyal bilgiler dersi ile sağlanacağını belirtmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında 7. sınıf SBDÖP’nin anahtar yetkinlikler kapsamında inşa edildiğini ve bunun öğretim programında yer alan kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda bazı yetkinliklerin (Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler) doğrudan sosyal bilgiler dersinin amacına hizmet ettiği söylenebilir. Çalışmada yetkinliklerin sarmal ve çok disiplinli bir yapıya sahip olduğunu bu durumun ise çok yönlü bireyler yetiştirme amacı doğrultusunda çok büyük önem arz etmektedir. 21.yy’da sorgulama becerisine sahip, ulusal ve uluslararası platformlarda etkin bir şekilde yer alabilen, öğrenmeyi öğrenme becerisine sahip, potansiyelinin farkında olan küresel bir vatandaşlık anlayışı hakimdir (Kan, 2009). 7.sınıf SBDÖP de bu amaç doğrultusunda anahtar yetkinliklerle çerçevelenmiş ve bu çerçeve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir.

Öneriler

- 1) Kültürel aktarımı sağlama bağlamında “Anadilde İletişim Yetkinliğinin” öğrenme alanları ve kazanımlarda daha fazla yer alması sağlanmalıdır.
- 2) Yetkinliklerin öğrenme alanlarına daha dengeli dağıtılması gerekmektedir. Nitekim aktif vatandaş yetiştirmek için 8 farklı yetkinlik alanının tüm öğrenme alanlarıyla bağlantılı olması gerekmektedir.

- 3) Matematiksel yetkinlik alanına ilişkin doğrudan kazanımlara yer verilmelidir. Her ne kadar sosyal bilgiler dersinden bağımsız gibi görünse de “günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için” (MEB, 2018) ibaresi matematiksel yetkinliğe ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Abay, S., & Buluç, B. (2020). Matematiksel yetkinlik algı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(15), 65-82. <https://doi.org/10.46778/goputeb.778782>
- AB BAKANLIĞI, (2014, 22 Haziran). *Eğitim ve Öğretim 2020 Bilgi Notu*, Ankara. https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Egitim%20ve%20Kultur/web_egitim_ve_ogretim_2020__3_.pdf
- Açık Önkaş, N. (2010). Ana dili öğretimine yeni yaklaşımlar. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, (24), 121-128.
- Akpınar, B. (2013). *Eğitimde program geliştirme*. Data Yayınları.
- Akpınar, M., & Genç, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 249-268.
- Aksoy, M. (2013). Kavram olarak hayat boyu öğrenme ve hayat boyu öğrenmenin Avrupa Birliği serüveni. *Bilig*, (64), 23-48.
- CEDEFOP (2014, 22 Haziran). *Europass*. <https://europa.eu/europass/tr/european-qualifications-framework-eqf>
- Bıçak, N., & Alver, M. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2480-2501.
- Bilasa, P., & Taşpınar, M. (2017). Hayat boyu öğrenme kapsamında anahtar yeterliliklerin belirlenmesi: Türkiye için durum analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(215), 129-144.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Allyn and Bacon.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Çetin, A. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programının matematiksel yetkinlikler bakımından incelenmesi. İçinde M. Kılıç, & M. Eraslan (Eds.), 6. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi Eğitim Bilimleri Tam Metin Bildiri* (ss. 343-351). Asos.
- Çetindamar, D. (2002). *Türkiye’de girişimcilik*. TÜSİAD.

- Demirel, Ö. (2005). *Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı*. Pegem A Yayınları.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme*. Pegem Akademi.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Doğan, N. (2015). Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık. İçinde Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler* (6. baskı, ss. 167-198). Pegem Akademi.
- Durukan, E. (2013). Öğretmen görüşleri açısından Türkçe dersi öğretim programı kazanımları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 1-14.
- Er, N., Karademir, E., & Tezel, Ö. (2021). Ana dilde iletişim yetkinliğine yönelik ölçek geliştirilmesi ve öğretmen adaylarının yetkinlik düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 670-685. <https://doi.org/10.16916/aded.832819>
- Erginer, A. (2006). *Avrupa birliği eğitim sistemleri. Türk eğitim sistemiyle karşılaştırılmalar*. Pegem A Yayıncılık.
- EUROPEAN UNION. (2006). *Key Competences for Lifelong Learning*. European Communities, Belgium. <https://doi.org/10.2766/569540>
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. John Wiley & Sons.
- Goetz, J. C., & LeCompte, M. D. (1984). *Ethnography and qualitative design in educational research*. Academic Press.
- Güleç, İ., Çelik, S., & Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 34-48.
- Günay, V. D. (2007). *Metin bilgisi* (3. baskı). Multilingual Yayınları.
- Gürel, D., & Çetin, T. (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(2), 22-40.
- Ilomäki, L., Kantosalo, A., & Lakkala, M. (2011). *What is digital competence? In Linked portal*. European Schoolnet.
- Kaçar, T., & Bulut, B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programı ve 4-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının coğrafya dersi bağlamında değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 652-679. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.738637>
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 25-30.
- Kana, F., & Kiler, B. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretim programındaki anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 741-755.

- Karaman, B., & Akbaba, B. (2020). Öğrencilerin hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin yeri. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-27.
- Karatekin, K. (2021). Sosyal bilgiler ders öğretim programının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. İçinde V. Aktepe, M. Gündüz, N. Kurtdede Fidan & E. Yalçınkaya (Eds.), *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 396-418). Pegem Akademi.
- Kaya, H. E. (2010). *Avrupa Birliği yaşam boyu öğrenme ve yetişkin eğitimi politikaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kocayiğit, A., & Karademir, Ç. A. (2020). Türkçe dersi öğretim programı “öğrenmeyi öğrenme” yetkinlik alanının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1225-1236. <https://doi.org/10.18506/anemon.640835>
- Kurudayıoğlu, M., & Soysal, T. (2020). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın dijital yetkinlik bakımından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 184-199.
- MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). MEB Yayınları.
- MYK (2015, 22 Haziran). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi*. https://myk.gov.tr/images/articles/editor/130116/TYC_2.pdf
- Niss, M. (2003, 3-5 Ocak). Mathematical competencies and the learning of mathematics: The Danish KOM project. *3rd Mediterranean Conference On Mathematical Education* (s. 115-124). Athens.
- Ocak, G., & Gündüz, M. (2006). 1998-2005 hayat bilgisi ders programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İl Örneği). *Millî Eğitim*, (172), 40-54.
- Otuz, B., Görkaş-Kayabaşı, B., & Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 944-972. <https://doi.org/10.30831/akukeg.409791>
- Özdaş, F. (2019). Öğretim programlarında yer alan yeterliliklere ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(3), 771-790.
- Özdemir, S. (2019). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri*. Anı Yayıncılık.
- Özden, Y. (2013). *Eğitimde yeni değerler eğitimde dönüşüm*. Pegem Akademi Yayınları.
- Pala, Ş. M. (2020). 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımların anahtar yetkinliklerle ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 298-308.

- Polat, S., Koçak, B., Çermik, F., Meral, E., & Boztaş, M. (2015). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının girişimcilik kazanımı açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(62), 455-470. <https://doi.org/10.17753/Ekev437>
- Samancı, O., & Ocakçı, E. (2017). Hayat boyu öğrenme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 711-722.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage.
- Şimşek, A., & Seçgin, M. G. (2021). Türkiye yeterlilikler çerçevesinin (TYÇ) sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaya durumu. *HAYEF: Journal of Education*, 18(3), 448-472.
- Şişman, M. (2011). *Eğitimde mükemmellik arayışı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Tarhan, M., & Kılıç, F. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde biyografilerle girişimcilik becerisinin kazandırılmasına ilişkin bir inceleme. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 3(2), 60-71.
- Taş, H., & Kiroğlu, K. (2018). 2017 ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 697-716.
- Tortop, Ö. (2010). *Avrupa Birliği hayat boyu öğrenme temel yeterlik alanları: Türkiye durumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan, S., & Karasu-Avcı, E. (2018). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Turner, R. (2011). Exploring mathematical competencies. *Research Developments*, 24(5), 1-6.
- Van De Walle, J. A. (2012). *Elementary school mathematics: Teaching developmentally* (7. baskı). Longman.
- Vatansever, Ç. (2012). Türkiye'de bir yetkinlik olarak girişimcilik. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-9.
- Yalkın, B., & Işık, A. D. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programındaki kazanımların yaşam boyu öğrenme yetkinlikleri açısından incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(2), 167-188. <https://doi.org/10.29250/sead.549235>
- Yaman, H., & Göçen, G. (2014). Türkiye ve Singapur ana dili öğretimi programları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(4), 783-806.
- Yeşilyurt, Y. (2020). Sosyal bilgiler programındaki beceri ve değerlerin Yeni Zelanda sosyal bilgiler programındaki beceri ve değerler ile karşılaştırılması. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 450-464.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, S., & Taneri, A. (2020). Hayat bilgisi ders kitaplarının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 185-209.